

Burgerinitiatief de Warren 2019

Een initiatief van *De Warren natuurlijk groen*

Plannen voor de Warren

13 mei 2020

Samenvatting

De actiegroep *De Warren natuurlijk groen* heeft zich omgevormd en verbreed tot de burgerinitiatiefgroep *De Warren natuurlijk groen*. Zij streeft naar een beperkte vorm van herinrichting en herbestemming van de Warren (aanvankelijk bedoeld voor een nieuwbouwwijk), waar blijvend wordt geboerd, waar boeren en burgers nader tot elkaar komen en waar een groene parel voor de gemeente en voor Burgum wordt gerealiseerd. Verbinding en betrokkenheid (letterlijk en figuurlijk) zijn daarbij het motto. Westelijk van de Langelaan is de insteek gericht op extensiever boeren met een opwaardering van de natuur en deels recreatief medegebruik (struinpadij). Oostelijk van de Langelaan wordt gefocust op een dorps(groente)tuin, speel-, recreatie- en ontmoetingsplek voor jong en oud met een bescheiden paviljoen annex natuurvoedingsmiddelenwinkel.

Achtergrond

De gemeente Tytsjerksteradiel heeft in 2008 en 2010 circa 50 hectare grond in het buitengebied ten westen van Burgum in eigendom verkregen met als beoogd doel hier woningbouw te realiseren. Deze grond, met agrarische bestemming, maakt onderdeel uit van het coulisselandschap op zand, dat overgaat in een open veenweidegebied en grenst aan het open vaarwater van de Wide Ee met een zoom van brede rietkragen. De noordzijde van de Wide Ee waaraan deze grond grenst, is opgenomen in de Ecologische Hoofd Structuur (EHS zone) 'buiten'. In het plangebied zijn twee pingo-ruïnes aanwezig die in eigendom zijn van natuurorganisatie It Fryske Gea. Aangrenzend langs de Flappevaart ligt de Sluiterspoel.

Overzicht van het plangebied ten westen van de Sintrale As en ten noorden van de Wide Ee. *Als bijlage 1 is separaat bijgevoegd een bestand met bodem- hoogte, veendikte- en peilenkaart van dit gebied.*

Na het verkrijgen van de eigendom heeft de gemeente met een aantal betrokkenen het plan 'Visie Waterfront Burgum' ontwikkeld om invulling te geven aan een nieuwe bestemming voor dit gebied. Het plan omvatte circa

350 woningen in het midden en dure segment. Er zou begonnen worden met een eerste fase van 150 woningen. Het eindplaatje zou kunnen uitgroeien tot een nieuwbouwwijk met maximaal 500 woningen. Door de economische recessie die volgde is het plan tijdelijk in de ijskast gezet. Na het aantrekken van de economie en het verstrijken der jaren is er in 2017/2018 door B&W nieuw leven in de plannen geblazen. Gezien onder meer bijzondere landschappelijke en natuurwaarden van het gebied (*zie bijlage 2*), vanwege argumenten van wensen voor passende woningbouw en vanwege de behoefte de grond merendeels te behouden voor extensivering van de (grondgebonden) landbouw, is door enkele belangenorganisaties en een groot aantal inwoners van de gemeente protest aangetekend tegen de woningbouwplannen. Op 4 juli 2019 heeft de gemeenteraad van Tytsjerksteradiel besloten af te zien van het voornemen om in het gebied ten westen van Burgum woningbouw te plegen. Daarmee verviel het gehele woningbouwplan. De huidige (oude) overwegend agrarische bestemming blijft nu in principe gehandhaafd. Dit gebied is van grote waarde; niet alleen de combinatie van drie belangrijke landschapstypen (houtsingels/coulissen, open veenweide en open water), ook de grotendeels nog ongeschondenheid van de bodem (ondergrond) en de ligging vlak bij Burgum zijn relevant.

Doelstelling

De Actiegroep *De Warren natuurlijk groen* heeft het initiatief genomen om - in overleg met de gemeente - middels een burgerinitiatief (*zie bijlage 3*) ideeën en voorstellen aan te dragen om de Warren een meerwaarde te geven, passend in deze tijd van merkbare klimaatverandering, discussies over behoud van het laagveen, zorgen om bodemdaling door veenoxidatie, zorgen over de teruglopende weidevogelstand, achteruitgang van de biodiversiteit, aantasting van het landschap en streven naar een meer natuurinclusieve en grondgebonden landbouw. Helemaal actueel is de stikstofproblematiek, waarbij landelijk de emissie (van vooral nitraat en ammoniak) sterk teruggebracht moet worden.

Naast deze voor het agrarisch buitengebied breed geldende relevante ontwikkelingen zijn er ook her en der projecten voor gezonder leven, verblijven in het groen, dorpstuinen, plukbossen en allerlei varianten van herenboerenprojecten. Burgum mist een dorpsgroente- en fruituin, alsmede deze andere aspecten van groen gezond eten, recreëren en ervaren. Invulling van deze hiaten is prima te combineren met de plannen voor de Warren, zowel qua ligging als qua beoogde functievervulling. *De Warren natuurlijk groen* neemt deze aanvullende aspecten mee in dit burgerinitiatief.

Gelijker tijd hebben zich 'nieuwe' partners bij dit burgerinitiatief aangesloten, waaronder It Fryske Gea, Fûgelwacht Burgum e.o., Noardlike Fryske Wâlden (NFW), de Friese Milieufederatie, de Stichting dorpstuinen Hurdegaryp, Niemand aan de Zijlijn (NadZ), de Stichting Karakteristiek Tytsjerksteradiel en de eigenaar van de Sluiterspoeel.

Sluiterspoeel op de achtergrond (foto Romkje de Hoop).

Onze gezamenlijke voorstellen voor dit gebied zijn gericht op:

- Behoud en versterking van het landschap.
- Extensivering van het landbouwkundig gebruik.
- Streven naar permanent (kruidenrijker) grasland met minder vaak vernieuwen van de graszode en op termijn uitsluiten van (diep)ploegen en maaiesteelt.

- Beperkte hogere grondwaterstanden (peilen), mogelijk in combinatie met verbrede sloten met flauwe taluds en waar het meest passend plas-dras plekken. Vooral het zuidwestelijk gedeelte van het plangebied leent zich daarvoor. Dat is nu nog het beste weidevogelgebied. 'Water is the key'.
- Het gebruik van glyfosaat en neonicotinoïden niet langer toe te staan; het gebruik van andere bestrijdingsmiddelen te ontraden en waar mogelijk te verbieden.
- Aaneen verbinden (ecologische corridors) en waar mogelijk iets vergroten van de natuurencaves (dobben).
- Herstel landschappelijke elementen en een beter gefaseerd (groot) onderhoud van de houtsingels en houtopstanden.
- Het inrichten van een educatieve route (voor excursies onder begeleiding) in samenwerking met de Gemeente, de pachters/eigenaren, It Fryske Gea en de Friese Bond van Vogelwachten, waarbij kinderen op een interactieve wijze kennis maken met het veelzijdige landschap, haar oorsprong en biotoop. In deze route zijn daar waar nodig en het kan de agrarische ondernemingen opgenomen die gebruik maken van de gronden in de Warren.
- Verkooppunt biologische en agrarische (eco/streek)producten in een nog te realiseren opstal in het gebied direct ten oosten van de Langelaan in combinatie met een (circulair en ten minste energieneutraal te bouwen) paviljoen (buitenplaats, tuincafé) annex ontmoetings- en doe-plek; een bewustwordingsplek.
- Mensen die aan de zogenaamde 'zijlijn' zijn terechtgekomen mee te laten doen door ze zinvol bezig te laten zijn, waarmee zij de tijd krijgen om zelfvertrouwen te ontwikkelen. Letterlijk 'aarden' in een combinatie van werk en opleiding.

Let wel:

- Om deze doelstellingen te realiseren is uitgifte van de gronden in meerjarige pacht van minimaal 10 tot 15 jaar, erfpacht en/of deels verkoop aan enkele aangrenzende agrarische ondernemers een voorwaarde.

Community Supported Agriculture

Binnen bovengenoemde doelstellingen voor het totale projectgebied ziet de burgerinitiatiefgroep mogelijkheden voor een vorm van Community Supported Agriculture (CSA) ofwel gemeenschapslandbouw. Er zijn op dit moment landelijk al een heel aantal initiatieven in even zoveel vormen (*zie bijlage 4*). Te denken valt aan een dorps(groente en fruit)tuin, een plukbos of een Heerenboeren project. Heerenboeren is een landelijk beproefd, bewezen en financieel haalbaar model, dat ook hier uitgerold zou kunnen worden. Met name de mate waarop eigendom en productie al of niet zijn gescheiden is van invloed op de vormgeving en uitwerking van dergelijke projecten. Initiatieven op dit gebied vallen niet los te zien van de natuur inclusieve grondgebonden landbouw in de rest van het gebied. Beide kunnen elkaar op verschillende vlakken aanvullen en versterken.

De Koning spreekt met betrokkenen en bestuursleden van een aantal Heerenboerderijen over het managen van het bedrijf, de wisselwerking tussen de leden en de boer en de sociale cohesie. Beeld: © RVD

Dit geheel van vorenstaande ideeën en plannen sluit haast naadloos aan bij passages uit de brief van de gemeente T-diel d.d.11-12-2019 aan de provincie Fryslân inzake Zienswijze Provinciale Omgevingsvisie. Daarin wordt gesproken over ‘inbreng en initiatieven vanuit de samenleving’, gewezen op het belang van ‘biodiversiteit, leefbaarheid/gezondheid en klimaatadaptatie’, ‘eigenheid van het kleinschalig cultuurlandschap’ en ‘blue zone’. Ook sluiten onze plannen goed aan bij diverse passages uit het coalitieakkoord 2018-2022 ‘Duorsum Oparbeidzje’.

Achtergrond Blue Zone en Omgevingsvisie

Tijdens de stedenbouwkundige presentatie van het te ontwikkelen buurtschap de Warren is gesproken over duurzaamheid en circulariteit. Uitgangspunten waren kenmerken van de zogenaamde Blue Zone. Dezelfde kenmerken vormen de basis voor het voorstel waar de Friese Burgertop 2019 mee gekomen is richting de Provincie.

Blue Zones:

- Beweeg natuurlijk: geen sportschool, maar leven in een omgeving die stimuleert om te bewegen zonder er bij na te denken.
- Ken je doel: weet waarvoor je ’s ochtends wakker wilt worden. Het hebben van een doel kan zeven jaar extra levensverwachting opleveren.
- Zo min mogelijk stress: neem dagelijks tijd voor ontspanning.
- De 80%-regel: verlaag je calorie-inname met 20%.
- Plantaardig voedsel: zelf verbouwen, vooral bonen horen bij de dagelijkse voeding van de meeste honderdjarigen.
- Gelijkgestemden: behoren tot een groep waarmee regelmatig wordt samengekomen, heeft een positieve invloed op de gezondheid.
- Familie: stel familie en geliefden op de eerste plaats.
- Vriendenkring: goede vriendenkring en voldoende sociale contacten.

Als burgerinitiatiefgroep *De Warren natuurlijk groen* onderschrijven wij de onderstaande ambities, zoals deze opgenomen zijn in de Provinciale Omgevingsvisie (d.d. 19 september 2019).

Karakteristiek betekent dat we onze identiteit willen behouden. De Friese ruimte heeft een eigen karakter met onder andere terpen, de Wadden, het coulisselandschap. Die herkenbaarheid willen we behouden en gebruiken bij nieuwe plannen. Gezond betekent een goede kwaliteit van de bodem, het water en de lucht. We willen de provincie ook in een goede staat doorgeven aan toekomstige generaties. We willen vruchtbare landbouwgronden, kenmerkende natuurgebieden en veel verschillende soorten planten en dieren. We beschermen de rust, de stilte en het donker in delen van de gemeente en provincie.

Doel duurzame landbouw

De Friese landbouw moet in 2025 duurzaam en circulair zijn, zowel ecologisch als economisch. Innovatie en samenwerking in de keten zijn succesfactoren hiervoor. We willen de diversiteit van agrarische bedrijven behouden. Natuurlijke en sociale binding met de omgeving zijn belangrijk. Karakteristieken van het landschap zijn beleefbaar. De Friese landschapstypen en hun ontstaansgeschiedenis moeten herkenbaar blijven. We borgen de kernkwaliteiten van landschap en cultuurhistorie, zoals weergegeven in de provinciale nota Grutsk op 'e Romte. We stimuleren gemeenten en andere partijen hier samen met ons invulling aan te geven.

De Wide Ee is opgenomen in de EHS-zone ‘buiten’ die op afstand in verbinding staat met ten zuiden de Alde Feanen, ten noord/westen via het Nieuwdiep met De Grote Wielen en ten oosten het Burgumermar. Tussen deze laatst genoemde gebieden is de Wide Ee die zich uitstrekt van Suwâld tot Burgum het aangewezen gebied om in te passen in de omgevingsvisie van de provincie:

Natuur beschermen en ontwikkelen.

We zetten ons in voor de realisatie en bescherming van het natuurnetwerk. Voor de Natura 2000 gebieden realiseren we via beheerplannen natuurdoelen. Ook buiten het natuurnetwerk beschermen we de natuurkwaliteiten, met name in de agrarische gebieden. We stimuleren agrarisch natuurbeheer door boeren, met een accent op weidevogels. We willen dat de gebieden waar het echt stil is, ook echt stil blijven. En dat gebieden met volop duisternis, donker blijven.

Concrete plannen voor de Warren

- Het stimuleren van natuurinclusieve grondgebonden kringlooplandbouw.
- Een vorm van landbouw die de relatie tussen producent en consument verkleint en herstelt.
- Lokale voedselvoorziening op een duurzame manier in samenhang met educatie en gezamenlijk zinnigheid.
- Educatie op het gebied van natuur, duurzame biologische voedselproductie en gezondheid.
- Een ontmoetings- en doeplek, die zorgt voor verbinding tussen mensen van alle leeftijden en achtergronden.
- De streek als een groene parel op de kaart zetten wat betreft duurzaamheid en ecologische ontwikkeling.
- Herstel en behoud van het kleinschalige diverse landschap en biodiversiteit.
- Beschermen en behouden van rust, stilte en duisternis.
- Een mogelijkheid bieden aan iedereen, die om wat voor reden dan ook aan de 'zijlijn' terecht zijn gekomen, weer een reëel perspectief bieden. Dit kan betekenen dat mensen die al geruime tijd niet meer 'meedoen' de tijd krijgen om opnieuw zelfvertrouwen te ontwikkelen; ritme en structuur op doen door zinvol bezig te zijn. Dit om vervolgens te kunnen vaststellen dat zij weer met plezier aan de slag gaan en er dus 'niemand aan de zijlijn' hoeft te staan.

Met een dorpsgroentetuin s.l. wordt een spraakmakend project in Tytsjerksteradiel (Burgum) gerealiseerd. Voor mensen met een groen hart en/of groen verstand (en dat worden er steeds meer) en voor toeristen/dagjesmensen kan het interessant worden om 'het te gaan zien, te volgen, en zich er door te laten inspireren'. Een parel in en voor de gemeente. Als locatie voor dit project zien we het gebied direct ten westen van de Sintrale As tot aan de Langelaan. Door deze ligging vormt dit gebied letterlijk en figuurlijk een verbinding met de rest van de Warren. Een verdere concretisering en uitwerking van doelen, aanpak en resultaten zijn beschreven in *bijlage 5*. Specifieke kaarten waarin ruimtelijk is weergegeven hoe een en ander mogelijk is in te passen in het gebied tussen de Sintrale As en de Langelaan zijn separaat bijgevoegd als *bijlage 6 (a, b en c)*.

Resultaat

Een stabiele op de toekomstbestendige omgevings situatie realiseren waarbij de bovengenoemde doelstellingen voor de toekomst gewaarborgd zijn, zodat wij het plangebied in een goede staat doorgeven aan toekomstige generaties. Betrokkenheid en verbinding met Burgum en andere omliggende dorpen (Suwâld en Tytsjerk). Geleidelijke overgang (creëren en versterken) vanuit het Wetter- en Willepark via educatie, recreatie en tuin ten oosten van de Langelaan naar het ongeschonden gebruikslandschap ten westen van de Langelaan.

Lokale voedselproductie op een kleinschalige en biologische manier met een sterke betrokkenheid van lokale bevolking. Te denken valt aan het verbouwen van groenten, een boomgaard, een voedselbos, klein vee, een iemker, vis (bijvoorbeeld via het project 'wylde fryske iel') en schooltuinen. Distributie van de producten, samen met agrarische producten uit het totale project gebied en directe omgeving, vindt plaats in een opstal aan het water. Dit is tevens de ontmoetingsplek waar verbinding in de breedste zin van het woord centraal staat. Een plek waar omwonenden elkaar ontmoeten. Waar consument en voedsel producent elkaar ontmoeten. Start- en stoppunt voor fiets en wandelroutes. Een plek waar of van waaruit educatie over voedsel productie, natuur en gezondheid plaatsvindt. We zien ook mogelijkheden voor dagbesteding en re-integratieprojecten die deze plek gebruiken als uitvalsbasis en schuur.

Wat willen we niet

- Zonnepanelen op (landbouw)grond.
- Eenjarige of kortlopende pachtcontracten voor de agrarische boerenbedrijven.
- Woningbouw of andere bebouwingen/opstallen die het weidse karakter van het landschap aantasten ten westen van de Langelaan.
- Monocultuur in het agrarische gedeelte.

Fasering

- Oktober 2019 - januari 2020 vooroverleg met de agrarische ondernemers die de grond in het plangebied pachten van de gemeente. Idem overleg met de Fûgelwacht Burgum e.o., IFG, de FMF, Van Hall Larenstein, en anderen.

- Op 26 februari 2020 presentatie van de plannen en ideeën (agrarische herbestemming/heroriëntatie met natuur- en reactiepool alsmede de dorpstuin/streektuin/het buitenleven en horeca activiteiten) aan de wethouder en de beleidsmedewerkers van de gemeente.
- Verdere bekendheid geven aan dit initiatief, zoals aan de politieke partijen/gemeenteraad, mandaatverstrekkers en de (voormalige) actiegroep *De Warren natuurlijk groen*, media en pers, ed.
- Het plan als een burgerinitiatief voorleggen aan de Raad (medio 2020).
- Overdracht initiatief aan de gemeente (Raad) dan wel participatie van de gemeente in de burgerinitiatiefgroep *De Warren natuurlijk groen*.
- Planuitwerking in meer detail, kostenramingen, exploitatie, beheer en onderhoud.
- Instellen expertgroep voor het opstellen en bewaken van een financieel plaatje (investeringen en exploitatie). Nagaan van subsidiemogelijkheden en participatie door derden.

Namens:

Burgerinitiatiefgroep *De Warren natuurlijk groen*

N.B. Ontwerp van een logo en naam (voor de streektuin annex paviljoen) voor dit burgerinitiatief *De Warren natuurlijk groen* wordt onderdeel van een prijsvraag voor de inwoners van de gemeente.

- Vele particulieren
- Diverse organisaties en instanties, waaronder

Fûgelwacht Burgum
Nutte Veenstra

Noardlike Fryske Wâlden (NFW)
Henk Oud

It Fryske Gea (IFG)

Chris Bakker, Albert Wester en Mark Hilboezen

Friese Milieufederatie (FMF)

Arnoud de Vries

Stichting Karakteristyk Tytsjerksteradiel

Niemand aan de Zijlijn (NadZ)

Roelof Bakker en Rinus Hulzinga

Doarp(s)wurk Fryslân (mei elkoar, foar elkoar)

Riejanne Bouwma.

Eigenaar Sluiterspoel

Romkje de Hoop

Bijlagen (pm).